

عوامل تأثیرگذار بر اخلاق حرفه‌ای از دیدگاه متخصصین تعلیم و تربیت و دانشجو معلمان*

یوسف ادیب^۱، موریس شیخی^۲، حمدالله حبیبی^۳، فیروز محمودی^۴

^۱ استاد، دانشکده علوم تربیتی و روانشناسی دانشگاه تبریز، تبریز، ایران

^۲ دکتری تخصصی برنامه‌ریزی درسی دانشگاه تبریز، تبریز، ایران

^۳ دانشیار، دانشکده علوم تربیتی و روانشناسی دانشگاه تبریز، تبریز، ایران

^۴ دانشیار، دانشکده علوم تربیتی و روانشناسی دانشگاه تبریز، تبریز، ایران

چکیده

اخلاق حرفه‌ای، همواره یکی از مهم‌ترین اهداف نظام آموزشی بوده است. مربیان تعلیم و تربیت دریافتند که برنامه‌ریزی مبتنی بر شایستگی حرفه‌ای یکی از روش‌های آماده کردن فارغ‌التحصیلان برای یک زمینه در حال تغییر است. مطالعه کیفی حاضر با رویکرد گراند تئوری در پاییز ۱۳۹۷ بر روی ۲۴ نفر از متخصصین تعلیم و تربیت و دانشجو معلمان دانشگاه فرهنگیان به روش نمونه‌گیری هدفمند و تا اشباع داده‌ها و با رعایت محرمانه بودن اطلاعات و امکان ترک مطالعه در هر زمان که مایل بودند ادامه یافت، روش جمع‌آوری داده‌ها از طریق مصاحبه نیمه ساختار یافته انجام گرفت؛ داده‌ها بر اساس روش اشتراک و کوربین تحلیل گردیدند. به طور کلی پنج طبقه اصلی و ۷ طبقه فرعی ایجاد شد که در نهایت «عوامل تأثیرگذار بر اخلاق حرفه‌ای از دیدگاه متخصصین تعلیم و تربیت و دانشجو معلمان» استخراج شدند. یافته‌های این پژوهش نشان داد که در شکل‌گیری «عوامل تأثیرگذار بر اخلاق حرفه‌ای» دیدگاه واحدی در باب تعریف اخلاق حرفه‌ای به عنوان یکی از ارکان اصلی رشد و تعالی راندمان کاری وجود ندارد که این امر می‌تواند در ساختار فکری دانشجویان برای رسیدن به رفتارهای مشابه در باب اخلاق حرفه‌ای خلل ایجاد نماید لذا لازم است مسئولین و دست‌اندرکاران تعلیم و تربیت به این امر مهم توجه کرده در برنامه‌ریزی‌های آینده برای آموزش و پرورش و دانشگاه‌ها گام‌های بلند تری بردارند. که این امر می‌بایست در خصوص دانشجویان دانشگاه فرهنگیان مورد توجه ویژه قرار گیرد زیرا این دانشجویان در آینده‌ای نه چندان دور وارد جرگه‌ی تعلیم و تربیت میشوند و در صورتی که در حد مطلوب تربیت نشده و رشد نیافته باشند ضربات جبران‌ناپذیری بر نسل‌های بعدی وارد خواهد شد.

واژه‌های کلیدی: متخصصین تعلیم و تربیت، دانشجو معلمان، اخلاق حرفه‌ای

* این مقاله مستخرج از رساله دکتری تخصصی برنامه‌ریزی درسی دانشگاه تبریز با عنوان "فرایند شکل‌گیری اخلاق حرفه‌ای دانشجو معلمان در دانشگاه فرهنگیان (پژوهش آمیخته)" می‌باشد

مقدمه

نظام اخلاقی علم و آموزش عالی منعکس کننده هنجارهای دورنی علمی، حرفه‌ای و احساس تعهد اخلاقی از سوی خود حرفه‌ای ها و نهادهای تخصصی آنهاست و پایه و اساس آن خود فهمی حرفه‌ای و عبور از مفهوم معیشتی کسب و کار علمی است. ارزش و منش های اخلاقیات حرفه‌ای علمی نه بر اساس الگوی فرهنگ سازی از بالا بلکه با الگوی شیوع و انتشار درون زا در بستر فعالیت های خود جوش از سوی نهادهای حرفه‌ای دانشگاه ها توسعه می یابد (Farastkhah, 2007).

موضوع حرفه‌ای گرایی مدت زمانی است در کشورهای مختلف و در گروه های شغلی و حرف مختلف مورد توجه قرار گرفته و تلاش هایی در جهت تدوین کدها و استانداردهای اخلاقی صورت گرفته است. حرفه گرایی به مسائل و پرسش های اخلاقی و نیز اصول و ارزش های اخلاقی یک نظام حرفه‌ای مانند حرفه معلمی میپردازد و ناظر بر افعال ارادی حرفه‌ای ها در حیطه فعالیت های حرفه‌ای خودشان است (Farastkhah, 2007).

دانشگاه ها به عنوان نهاد تولید کننده و انتقال دهنده دانش و تامین کننده نیروی انسانی متخصص در جامعه وظیفه دارند به طور مستمر به بررسی وضعیت موجود خود پرداخته و با تحلیل مسائل به راهکارهای عملی برای ارتقاء کیفیت آموزش دست یابند (Fasihi Harandy, Soltani Aarbshahi, 2003). از جمله مسوولیت های دانشگاه فرهنگیان تعلیم و تربیت معلمان است که پس از دانش آموختگی بتواند با انجام وظایف حرفه‌ای خود و پایبندی به اصول مشخصی که این حرف ایجاد کمی کند در راه ارتقای جامعه تلاش کنند (Atashkhane, 2001).

اخلاق حرفه‌ای از دیرباز همواره به عنوان بخشی از جریان و اهداف تربیت شناخته شده است. هدف از این نوع تربیت، آماده سازی برای شغل، حرفه یا مسوولیت شغلی خاص است (ادیگر^۱ و راثو، ۲۰۰۳، به نقل از سجادیه و جهان‌دیده، ۱۳۹۴). و همچنین ورود به دنیای کار و اشتغال، همواره یکی از اهداف نظام آموزشی بوده است (مرجانی، ۱۳۹۱). لذا تحول در نظام آموزشی از موضوعات مهم و اساسی است که از منظرهای متفاوت باید مورد توجه قرار بگیرد. اگر سیاست گذاری و تدوین برنامه درسی بدون در نظر گرفتن اخلاق حرفه‌ای باشد نخواهد توانست به اهداف مورد نظر دست یابد (حسینی مقدم، ۱۳۹۶).

فلاسفه علم اخلاق را به دو قسمت تقسیم می‌کنند: اخلاق نظری که وظیفه آن مطالعه‌ی صفات و اعمال اخلاقی و پاسخ به سؤالات و استدلال در مورد خوبی یا بدی اعمال است و اخلاق عملی که تلاشی عملی است برای رسیدن به وضعیت اخلاقی مطلوب و دستیابی به فضایل اخلاقی (نعمتی و محسنی، ۱۳۸۹). علامه طباطبایی (به نقل از ایمانی پور، ۱۳۹۱) در تعریف علم اخلاق می‌گوید: «علم اخلاق عبارت است از فنی که پیرامون ملکات انسانی بحث می‌کند و هدف آن این است که فضایل اخلاقی را از رذایل اخلاقی معلوم سازد تا آدمی بعد از شناسایی آنها، خود را با فضایل بیاراید و از رذایل دور کند». "اخلاق" در لغت، به معنای عادت، رویه، سبیه و نظایر این‌هاست. در اصطلاح، به آن دسته از صفات مثبت اطلاق می‌شود که با هنجارهای جامعه همخوانی دارند (قاسمی، ۱۳۹۰). اخلاق را گاهی وصف حیات یا رفتار می‌دانیم و گاهی مراد از آن، دانش نظام مند است (تولایی، ۱۳۸۸). به عقیده فرامرز قراملکی (۱۳۸۸)، اخلاق، رفتار ارتباطی پایدار مبتنی بر رعایت حقوق طرف ارتباط است. بر اساس این تعریف، اخلاق به نسبت بین دو امر اطلاق می‌شود: کسی که رفتاری انجام می‌دهد و کسی یا چیزی که به نحوی هدف آن رفتار قرار می‌گیرد. اخلاق نشان دهنده شخصیت فرد است. اما آنچه مهم است این که انسان‌ها همراه با اخلاق زاده نمی‌شوند و باید تربیت شوند. از دید علما آدمی تربیت شده است که آنچه فضیلت نامیده می‌شود در او رشد کرده و به صورت ملکه در آید (مطهری، ۱۳۸۷). بر این اساس، ضروری است افرادی که در تعلیم و آموزش افراد جامعه نقش دارند، اولاً

1- Marlow Ediger

وظایف اخلاقی مرتبط با حرفه‌ی خود را بشناسند تا مسؤولیت‌های شغلی خود را بدون نیاز به هر گونه ناظر خارجی به خوبی انجام دهند؛ ثانیاً متوجه باشند که در جایگاه شغلی خود وظیفه‌ی تربیت اخلاقی افراد را هم به عهده دارند و لذا برای انجام این وظیفه ابتدا خود باید ملتزم به اخلاق عملی باشند.

سه گروه اصلی تأثیرگذار و تأثیرپذیر مرتبط با کارکرد آموزشی مدارس عبارتند از مدیران و سیاستگذاران، معلمان و دانش-آموزان. در این میان، معلمان نقش اصلی را در اداره و هدایت امر آموزش بر عهده دارند. پایبندی معلمان به اصول و ارزش‌های اخلاق حرفه‌ای، هم از منظر توسعه‌ی فرهنگ سازمانی مبتنی بر اخلاقیات و هم از منظر انتقال صفات ممیزه و ویژگی‌های برجسته‌ی انسانی به دانشجویان و در نتیجه اشاعه‌ی آنها در جامعه، بسیار حائز اهمیت است (گلمحمدی، مطهری‌پور، چراغی و میراسماعیلی، ۱۳۸۹). معلمان صرف‌نظر از رشته‌ی تخصصی خود که باید در آن مهارت داشته باشند، از آنجا که وظیفه‌ی تدریس و آموزش را به عهده دارند باید در حرفه‌ی معلمی هم مهارت داشته و با اصول حرفه‌ای آن آشنا باشند؛ چرا که آموزش نخستین کارکرد و مأموریت مدرسه محسوب می‌شود. آموزش‌های ارائه شده از سوی یک نظام آموزشی ممکن است منجر به بروز رفتارهایی خاص در جامعه شود که از نظر اخلاقی قابل نقد و بررسی باشد. برای مثال، نحوه‌ی تدریس می‌تواند موجبات یادگیری مطلوب دانش‌آموزان متناسب با تحولات علمی و تقاضاهای جامعه را فراهم بیاورد یا نیاورد؛ منابع آموزشی، محتوا و سرفصل‌های دروس ممکن است به‌گونه‌ای باشند که نوع خاصی از تفکر و اندیشه را تقویت یا تضعیف کنند که برای جامعه دارای فواید یا مضرات فراوانی باشد، نوع رفتار معلم می‌تواند بر منش و رفتار دانش‌آموزان تأثیر مثبت یا منفی داشته باشد.

در این میان برخورداری دانشجو معلمان- به عنوان معلمان آینده- از قابلیت‌ها و صلاحیت‌های حرفه‌ای و التزام آنان به رعایت مجموعه‌ای از اصول و استانداردهای حرفه‌ای در فرایند تدریس نقشی تعیین‌کننده در افزایش اثربخشی فعالیت‌های آموزشی دارد. در واقع رعایت استانداردهای اخلاق حرفه‌ای در تدریس به منزله یک منشور اخلاقی حرفه‌ای تلقی می‌گردد که اهتمام دانشجویان به آن‌ها در تعامل با دانش‌آموزان، همکاران و مجموعه سازمانی گروه آموزشی و مدرسه می‌تواند علاوه بر افزایش کارآمدی در بازده تدریس، به سطح بالایی از رضایت‌مندی ذی‌نفعان چنین فرایندی علی‌الخصوص دانش‌آموزان بیانجامد (عزیزی، ۱۳۸۹). به عبارت دیگر دانشگاه فرهنگیان نظامی حرفه‌ای است و دانشجویان این دانشگاه‌ها به عنوان افرادی که مسئولیت تعلیم و تربیت فراگیران را برعهده خواهند گرفت، باید از اصول اخلاق حرفه‌ای معلمی آگاهی داشته و به آن پایبند باشند. رعایت اخلاق آموزشی تضمین‌کننده سلامت فرایند یاددهی- یادگیری در آموزش و پرورش است و موجب افزایش تعهد پاسخگویی دانشجویان، نسبت به نیازهای دانش‌آموزان می‌شود (ایمانی پور، ۱۳۹۱).

پژوهش در مورد اخلاق حرفه‌ای معلمان اخیراً مورد توجه پژوهشگران فرار گرفته است، اما بررسی اجمالی تحقیقات انجام شده نشان داد که هرکدام از پژوهشگران از چشم‌انداز محدودی به موضوع پرداخته‌اند و پژوهش جامع و عمیقی که هم به فرایند شکل‌گیری و هم به ابعاد و عناصر اخلاق حرفه‌ای معلمان ایرانی پرداخته باشند مشاهده نشد. به عنوان مثال مطلبی فرد و آراسته (۱۳۹۰) با مبنا قرار دادن دیدگاه مورای و همکارانش^۲ به بررسی ابعاد اخلاقی آموزش عالی و واکاوی مؤلفه‌های اخلاقی مربوط به تدریس در آموزش عالی پرداخته‌اند. از نظر آنان ضعف رعایت اخلاق در آموزش عالی سبب گسترش نمودهایی از رفتار نامطلوب دانشگاهی گردیده است. اله ویسی (۱۳۹۰) نیز با بررسی دیدگاه استادان درباره جایگاه اخلاق حرفه‌ای تدریس در مراکز دانشگاهی، رفع خطر سوء استفاده از قدرت ناشی از دانش استادان را در گرو تدوین ضوابط و قواعد اخلاقی حاکم بر

² - Moray et al

کار استادان می‌داند و بر این باور است که رعایت جنبه‌های اخلاقی کار به افزایش بهره‌وری در نیل به اهداف حرفه‌ای می‌انجامد.

لذا با توجه به این‌که شکل‌گیری اخلاق حرفه‌ای یک فرایند مستمر است و یک امر واحد نبوده و در جریان توسعه حرفه‌ای اتفاق می‌افتد و از سوی دیگر نظریه‌ی جامعی در خصوص اخلاق حرفه‌ای معلمی و خصوصاً در رابطه با فرایند شکل‌گیری آن موجود نیست، لذا هدف اصلی این تحقیق بررسی فرایند شکل‌گیری اخلاق حرفه‌ای معلمان در سال‌های اولیه خدمت می‌باشد. امید است که این تحقیق درک بیشتری از پیچیدگی‌های اخلاق حرفه‌ای در حال ظهور را فراهم آورد و راه را برای توسعه برنامه‌های تربیت معلم بازتر کند. پژوهش حاضر در صدد آن است که با استفاده از رویکرد پژوهش کیفی از نوع پدیدار شناسی، براساس دیدگاه دانشجومعلم، اساتید دانشگاه فرهنگیان و پژوهش‌های انجام گرفته در دانشجومعلم در مورد شناسایی عوامل فردی، خانوادگی، علمی، اجتماعی و جهانی در شکل‌گیری اخلاق حرفه‌ای را مورد بررسی و شناسایی قرار دهد.

روش بررسی

این تحقیق به شیوه کیفی و با بهره‌گیری از روش گراند تئوری به تبیین تجربه متخصصین تعلیم و تربیت و دانشجومعلم پرداخته است. متخصصین شرکت کننده در این پژوهش از هر دو جنس مرد و زن بودند. نمونه‌گیری به شیوه هدفمند از متخصصین تعلیم و تربیت و دانشجومعلم دانشگاه فرهنگیان در سال ۱۳۹۷ انتخاب و با انجام ۲۴ مصاحبه، در ۶۰ دقیقه برای هر مصاحبه اطلاعات به اشباع رسید و لذا مصاحبه‌های بیشتر نیاز نشد.

در این تحقیق از روش مصاحبه نیمه ساختار یافته جهت جمع‌ها آوری داده بهره گرفته شده است. مصاحبه‌ها توسط محقق به شیوه فرد به فرد و به صورت حضوری، در مدت ۶۰ دقیقه و در یک جلسه در محل کار افراد و در سازمان‌ها انجام شد. سؤالات در طی یک مصاحبه نیمه ساختار یافته مطرح شدند و افراد شرکت کننده به آنها پاسخ دادند. سؤال اصلی مطرح شده در این بخش شامل این بود که «تعریف اخلاق حرفه‌ای» چیست؟ عبارات و نظرات مصاحبه‌شونده توسط دستگاه ضبط صوت، ضبط شد و پس از اتمام جلسه مصاحبه، لفظ به لفظ متن مصاحبه پیاده شد. به منظور رعایت اصول تحقیق، عبارات و جملات افراد شرکت کننده در مصاحبه‌ها با حفظ معنی به صورت ادبیات نگارشی نوشته شد. در این پژوهش به منظور رعایت نکات اخلاقی قبل از شروع مصاحبه، فرد شرکت کننده از هدف انجام طرح و مصاحبه آگاه شد و با رضایت کتبی از حضور در پژوهش، مصاحبه انجام و ضبط گردید. به این ترتیب موارد زیر به‌عنوان نکات اخلاقی که در این بررسی به آنها توجه شد، به اطلاع افراد شرکت کننده رسید. الف) اطلاعات به دست آمده در مصاحبه بدون ذکر نام شرکت کنندگان استفاده شده است. ب) به شرکت کنندگان اطمینان داده شد که گفته‌های ایشان محرمانه خواهد بود و در هیچ‌جا به نفع یا بر علیه ایشان مورد استفاده قرار نخواهد گرفت. ج) مصاحبه کننده از گفته‌های افراد شرکت کننده در مصاحبه‌ها به طور دقیق و بدون هر گونه دخل و تصرف در صحبت‌های افراد استفاده کرده است. د) سخنان اهانت آمیز به اشخاص حقیقی و حقوقی در صورت وجود، از سخنان شرکت کنندگان حذف شد و فرد شرکت کننده در جریان حذف این بخش از سخنانش قرار گرفت.

به منظور حفظ صحت و استحکام داده‌ها در این پژوهش، سؤالات تحقیق در جهت کاهش یا حذف احتمال ارایه اطلاعات نادرست از سوی متخصصین تعلیم و تربیت به شیوه‌های مختلف از شرکت کنندگان پرسیده شد. به این ترتیب ثبات پاسخها مشخص گردید. از آن‌جا که روش جمع‌آوری داده‌ها در این تحقیق روش مصاحبه عمیق بود، سعی شد که مصاحبه‌ها با دقت و بدون سوگیری انجام شود تا به میزان کافی مطالب در مورد سؤالات پرسیده شود، به صورتی که اگر محقق دیگری در همان

وضع یا وضع مشابه فرایند را تکرار کند به همان پاسخ ها یا پاسخ های مشابه دست یابد. همچنین برای اطمینان از قابل اعتماد بودن تحلیل داده پژوهشگر با مراجعه به هر یک از متخصصین، نظر آنان را در مورد این که آیا توصیف جامع و نهایی یافته ها منعکس کننده تجربه آنها است یا نه، جویا شد (Member check). (در صورت حذف یا اضافه کردن مطلبی توسط متخصصین، این مسأله در متن نهایی داده ها لحاظ گردیده است. به عبارتی می توان گفت شیوه اصلی حفظ روایی و پایایی داده ها در این پژوهش، ثبت مصاحبه ها و تأیید توصیف های نهایی توسط متخصصین بود.

تحلیل داده ها بر مبنای روش پیشنهادی اشتراس و کوربین (۱۹۹۸) طی سه مرحله کدگذاری باز (open coding)، کدگذاری محوری (axial coding)، و کدگذاری انتخابی (selective coding) انجام گرفت در مرحله کد دهی باز عمدتاً شامل شکستن داده ها است، داده ها از هم جدا شده و قطعه های جدا از هم از نظر تفاوت ها و شباهت ها بررسی گردید. منظور از داده یک جمله یا پاراگراف از یک مصاحبه یا مشاهده است. در همین حال سوالاتی مطرح گردید مثلاً "اساس این نقطه نظر چیست؟" آیا سایر شرکت کنندگان نیز چنین نظری دارند "آیا تم یا مفهومی وجود دارد که این موضوع به آن مرتبط باشد" این نحوه پرسش به اکتشاف آن چه در داده ها نهفته است می انجامد. هدف از این مرحله تشخیص مفاهیم مجزا از هم است. این مفاهیم واحدهای پایه را در تحلیل گراند تئوری تشکیل می دهند. در حالی که کدگذاری باز برای شکستن داده ها و تشخیص مفاهیم و طبقات سطح اول استفاده می شود، کد گذاری محوری روشی برای برقراری ارتباط به شکل جدید بین طبقات اصلی و فرعی است.

این مرحله شامل تعیین یک یا دو طبقه محوری است که تمام طبقات فرعی مربوط به آن باشند و یک چهارچوب ادراکی به وجود آورند که به گراند تئوری بیانجامد. این مرحله آخر مرحله تبدیل کد و طبقات به یک تئوری منسجم است و مهمترین چالش تحقیق می باشد (Priest, Roberts, Woods, 2002).

ملاحظات اخلاقی شامل رضایت از شرکت، معرفی نامه جهت ورود به محیط پژوهش، محرمانه بودن اطلاعات، با دادن شماره و آدرس به شرکت کنندگان امکان برقراری و ارتباط دوطرفه بود.

یافته ها

در این پژوهش متن مصاحبه های شرکت کنندگان در قالب «عوامل تأثیرگذار بر اخلاق حرفه ای» دسته بندی گردید سپس در هر منطقه محتوایی واحدهای معنی تعیین گردیدند. در مرحله بعد عملیات فشردگی (condensataion) انجام شد که پروسه ای از کوتاه شدگی اشاره میکند که با حفظ و نگهداری هسته محتوایی انجام شد. بعد از فشردگی شدن واحدهای معنی به آن ها یک عنوان داده شد که به این عناوین کد گفته می شود. در مجموع به همین شیوه از واحدهای معنی خلاصه شده ۹۰ کد استخراج شد که پس از مرور کدها و ادغام کدهای مشابه در یکدیگر تعداد آن ها به ۲۲ کد کاهش یافت.

سپس کدهای متفاوت بر اساس شباهت ها و تفاوت ها با یکدیگر مقایسه شده و در داخل طبقات اصلی و فرعی جای داده شدند. که به طور کلی به ۵ طبقه اصلی و ۷ طبقه فرعی ایجاد شدند. (منظور از طبقه فرعی طبقه ای است که زیر طبقه اصلی است).

خلق طبقات ویژگی اصلی آنالیز محتوای کیفی است. طبقه در واحد گروهی از مفاهیم است که با یکدیگر در یک ویژگی اشتراک دارند. در نهایت معانی بنیادی یا مفاهیم پنهان از طبقات استخراج و تم ها تشکیل می دهند. در واقع خلق تم راهی

برای متصل کردن معانی بنیادین موجود در طبقات است. و از آنجایی که این اتصال در یک سطح تفسیری انجام میگیرد، بنابراین تم ها بیانگر مفاهیم پنهان می باشند.

در جدول ذیل به صورت مشروح طبقات و زیر طبقات این تم ها به تفکیک بیان گردیده است. بعضی از طبقات دارای طبقات فرعی نیز بوده و گستره وسیع تری را شامل شده است.

طبقات، زیر طبقات و تم های عوامل تأثیرگذار بر اخلاق حرفه‌ای از دیدگاه متخصصین تعلیم و تربیت و دانشجو

معلمان

تم ها	طبقات اصلی	طبقات فرعی ۱	طبقات فرعی ۲	کد
عوامل تأثیرگذار بر اخلاق حرفه‌ای	بعد فردی (شخصی)	عوامل ذاتی	-	- داشتن علاقه به معلمی - باور داشتن به اخلاق حرفه‌ای - خودباوری - داشتن نگرش مثبت به سیستم
		عوامل اکتسابی	- عوامل زمینه ای	- مطالعه و تحقیق - داشتن برنامه - انتقاد پذیر بودن
	جو سازمانی	عوامل انسانی	پرسنل (اساتید و دانشجویان)	- رعایت قوانین آموزشی - وجود نظم در سازمان - تلاش بدون توجه به رضایت دیگران - تلاش برای ارتقا سازمان - تدوین منشور اخلاقی سازمان
	پارادوکس ذهنی، آموزشی و تدریس	-	عوامل فرهنگی (باور عمومی)	- تسلط بر موضوعات تدریس - شناخت و آموزش ملزومات شغلی معلمان
	راهبردهای آموزشی	عوامل انسانی	عوامل فردی	- آموزش دادن اخلاق حرفه‌ای - آموزش تبدیل رفتار منفی به مثبت
	بعد اجتماعی	عوامل انگیزشی	-	- مصاحبه با افراد خیره
		عوامل اکتسابی	-	- الگوگیری از اساتید - الگوگیری از معلمان - الگوگیری از جامعه - الگوگیری از بزرگان دین - الگوگیری از افراد مهم جامعه

بحث

با توجه به تحلیل محتوای متون در خصوص «عوامل تأثیرگذار بر اخلاق حرفه‌ای از دیدگاه متخصصین تعلیم و تربیت و دانشجو معلمان»، مولفه ی «الگو گیری از اساتید» با ۱۲ مورد بیشترین فراوانی را به خود اختصاص داده و کمترین مقدار مربوط به «داشتن علاقه به معلمی، باور داشتن به اخلاق حرفه‌ای، رعایت قوانین آموزشی، تلاش برای ارتقا سازمان، تسلط بر موضوعات تدریس، شناخت و آموزش ملزومات شغلی معلمان، آموزش تبدیل رفتار منفی به مثبت و مصاحبه با افراد خیره» با ۱ مورد کمترین فراوانی را دارا می باشد و از مجموع ۹۰ فراوانی ۱۱ مورد مربوط به موارد «مطالعه و تحقیق - الگوگیری از معلمان»، ۸ مورد مربوط به «الگوگیری از افراد مهم جامعه»، ۶ مورد مربوط به موارد «خودباوری - داشتن نگرش مثبت به سیستم - تدوین منشور اخلاقی سازمان - الگوگیری از یزرگان دین» ۵ مورد مربوط به «آموزش دادن اخلاق حرفه‌ای»، ۳ مورد مربوط به «داشتن برنامه»، ۲ مورد مربوط به موارد «انتقاد پذیر بودن - وجود نظم در سازمان - تلاش بدون توجه به رضایت دیگران - الگوگیری از جامعه» اشاره شده است.

از موارد بالا که در خصوص «عوامل تأثیرگذار بر اخلاق حرفه‌ای از دیدگاه متخصصین تعلیم و تربیت و دانشجویان به عمل آمده میتوان نتیجه گرفت که بیشترین اطلاعات به دست آمده برای افراد در این خصوص به «الگوگیری از اساتید» برمیگردد و سایر تعاملات در ابعاد مختلف نتیجه بسیار کم تر از «الگوگیری از اساتید» نموده یافته است و شاید این امر به ساختار فرهنگی و آموزشی ما بر میگردد که اساتید را در راس هرم الگو گیری مورد اطمینان ذکر می کنند و ضرورت دارد تا با توجه به نقش اساتید در پیشبرد اهداف متعالی جامعه زمینه های لازم برای الگوگیری کل افراد جامعه از اساتید برجسته دانشگاهی فراهم گردد.

نتیجه گیری

در مجموع، یافته های تحلیل نشان میدهند که در عوامل تأثیرگذار بر اخلاق حرفه‌ای جوابهای متعددی را شاهد هستیم به طوریکه «الگو گیری از اساتید» با ۱۲ مورد بیشترین فراوانی را به خود اختصاص داده و کمترین مقدار مربوط به «داشتن علاقه به معلمی، باور داشتن به اخلاق حرفه‌ای، رعایت قوانین آموزشی، تلاش برای ارتقا سازمان، تسلط بر موضوعات تدریس، شناخت و آموزش ملزومات شغلی معلمان، آموزش تبدیل رفتار منفی به مثبت و مصاحبه با افراد خیره» با ۱ مورد کمترین فراوانی را دارا می باشد. این امر نشانگر آنست که در خصوص عوامل تأثیرگذار بر اخلاق حرفه‌ای اجماع خاصی وجود ندارد و با توجه به نقش چشمگیر اخلاق حرفه‌ای در بالا بردن راندمان کاری افراد لازم است مسئولین و دست اندرکاران تعلیم و تربیت به این امر مهم توجه کرده در برنامه‌ریزی های آینده برای آموزش و پرورش و دانشگاه ها گام های اساسی تری بردارند. که این امر می بایست در خصوص دانشجویان دانشگاه فرهنگیان مورد توجه ویژه قرار گیرد زیرا این دانشجویان در آینده ای نه چندان دور وارد جرگه ی تعلیم و تربیت میشوند و در صورتی که در حد مطلوب تربیت نشده و درک درستی از مفاهیم نداشته باشند ضربات جبران ناپذیری بر نسل های بعدی وارد خواهد شد و با توجه به تجارب جهانی نمی توانیم انتظار داشته باشیم که کشور در مسیر رشد و تعالی قرار گیرد. و این در حالی است که نسل های قبلی نیز با این ضعف عمده مواجه هستند لذا لازم است به طور مرتب برای معلمان دوره های ضمن خدمت برگزار شده و همچنین ایشان تشویق شوند تا با استفاده از امر درس پژوهی از یکدیگر یاد بگیرند و یادگیری های خود را به نسل های بعدی انتقال دهند. در این خصوص لازم است از تجارب عملی و تئوریک کشورهای پیشرفته الگو برداری کنیم و راه رفته ی آنان را که همراه با شکستها و موفقیتهای فراوان است دوباره

پیمایی نکنیم زیرا نه فرصت کافی برای این کار داریم و نه بودجه ی اضافی که در آزمون مجدد راههایی که کشورهای موفق طی کرده اند هزینه کنیم لذا لازم است با بهره گیری از تجارب کشورهای موفق از تجارب آنها عبرت گیریم و از اتلاف هزینه و وقت جلوگیری کنیم، البته ذکر این نکته ضروریست که زمانی ما با بهره گیری از تجارب کشورهای موفق به جلو حرکت خواهیم کرد که دستاوردهای آنان را بومی سازی کنیم.

تشکر و قدردانی

نویسندگان بر خود لازم می دانند از تمامی اساتید تربیت حرفه‌ای و دانشجومعلم‌ان دانشگاه فرهنگیان که ما را در رساله دوره دکتری به تاریخ ۹۷/۶/۵ یاری نمودند تقدیر و تشکر به عمل آورند.

تائیدیه اخلاقی

به منظور رعایت اصول اخلاقی به متخصصین حاضر در جلسه اطلاع داده شد که نتایج مصاحبه آن‌ها بدون ذکر نام در یک پژوهش استفاده خواهد شد.

فهرست منابع

۱. اله ویسی، گه شین (۱۳۹۰). تحلیل و بررسی جایگاه اخلاق حرفه‌ای تدریس در مراکز دانشگاهی: تاملی بر آرا و دیدگاه‌های استادان دانشگاه کردستان. اولین همایش بین المللی مدیریت، آینده نگری، کارآفرینی و صنعت در آموزش عالی. سنندج: انتشارات...
۲. ایمانی پور، معصومه. (۱۳۹۱). اصول اخلاق حرفه‌ای در آموزش، مجله ایرانی اخلاق و تاریخ پزشکی، ۵ (۶)، ۲۵-۳۸.
۳. ای وارد، جی. ا. (۱۳۸۵). مبانی فلسفی اخلاق جهانی روزنامه نگاری، ترجمه پیروز ایزدی، تهران: رسانه
۴. حسینی مقدم، سید محسن، (۱۳۹۶). الزامات اجرای شیوه نامه نحوه ارزشیابی مبتنی بر شایستگی، فصل نامه رشد آموزش فنی و حرفه‌ای، پاییز ۹۶ ص ۱۳۶.
۵. سجادیه، نرگس؛ جهان‌دیده، زکیه (۱۳۹۴). مبانی فلسفی زیرساز فرهنگ برنامه درسی تربیت برای کار و بقا و ارزیابی سازواری فلسفی آن: چالش‌ها و افق‌ها، فصلنامه مطالعات برنامه درسی ایران، ۱۰ (۷): ۲۸-۳۴.
۶. عزیزی، نعمت اله (۱۳۸۹). اخلاق حرفه‌ای در آموزش عالی، راهبرد فرهنگ، ۸ و ۹: ۱۷۳-۲۰۱.
۷. فرامرز قراملکی، احد (۱۳۸۸). درآمدی بر اخلاق حرفه‌ای، چاپ دوم، قم: انتشارات مجنون.
۸. قاسمی، هوشنگ (۱۳۹۰). " اخلاق حرفه‌ای ضرورت یا انتخاب"، فصلنامه توسعه تاسیسات و تجهیزات، ۸۱.
۹. گلمحمدی، رستم؛ مطهری پور، مرتضی؛ چراغی، محمدعلی؛ میر اسماعیلی، امیرفرهنگ (۱۳۸۹). بایسته های اخلاق در آموزش دانشگاهی، همدان: دانشگاه علوم پزشکی و خدمات بهداشتی درمانی همدان.
۱۰. مرجانی، بهناز و مافی نژاد، ندا (۱۳۹۱). آموزش و مهارت آموزشی در هلند. رشد آموزش فنی و حرفه، ۸ (۲)، ۳۱-۲۶.

۱۱. مطلبی فرد، علی و آراسته، حسن (۱۳۹۰). بررسی تحلیلی و تئوریک اصول و مؤلفه‌های اخلاقی تدریس در آموزش عالی با تاکید بر دیدگاه مورای و همکاران. اولین همایش بین المللی مدیریت، آینده نگری، کارآفرینی و صنعت در آموزش عالی. سنندج.

۱۲. مطهری، مرتضی (۱۳۸۷). تعلیم و تربیت در اسلام، تهران، انتشارات الزهرا.

۱۳. نعمتی، محمد علی و محسنی، هادی (۱۳۸۹). اخلاق در آموزش عالی: مؤلفه‌ها، الزامات و راهبردها، تهران: نشر پژوهشکده تحقیقات استراتژیک؛ ۱۴، ۱۶، ۲۶-۲۸.

14. Farastkhah M. [The role of academic ethics in romotion of higher education]. Journal of ethics in behavior 2007; 27 (1): 24-27.[Persian]
15. Fasihi Harandy T, Soltani Aarbshahi k, [A survey of input and process of clinical education in Iran university of medical science]. Payesh (Journal of the Iranian Institute for Health sciences research) 2003; 2 (2): 131-6. [Persian]
16. Atashkhane M [Hoghughe Bimar].1th ed. Shiraz: Tamin ejtemaie, treatment management. 2001: 70-94. [persian]
17. Priest H. Roberts P, Woods L. An Overview of Three Different Approaches to the inter
18. Pretation of Qualitative Data. Part 1: Theoretical issues. Nurse Researcher 2002; 10 (1): 30-42.

The Process of Identifying and Shaping Professional Ethics from the Viewpoint of Educators and Student Teachers³

Yousef Adib¹ , Moriss Sheikhi² , Hamdollah Habibi³ , Firouz Mahmoudi⁴

¹ Professor, Faculty of Education and Psychology, Tabriz University, Tabriz, Iran

² P.H.D Curriculum Planning, Tabriz University, Tabriz, Iran

³ Associate Professor, Faculty of Education and Psychology, Tabriz University, Tabriz, Iran

⁴ Associate Professor, Faculty of Education and Psychology, Tabriz University, Tabriz, Iran

---

Abstract

Professional ethics has always been one of the most important objectives of educational system. According to educational instructors, planning on the basis of professional aptitude is considered a method of preparing graduates for a changing field. The present qualitative study is conducted based on the grounded theory in winter, 2018 with 24 participants including the educational experts and student-teachers of Farhangian University. Purposive sampling was the method used in this study and it continued until the data were saturated considering the confidentiality of information and the possibility of leaving the study at any time the participants preferred. Data collection was conducted through half structured interview and the data were analyzed using Strauss & Corbin analysis. Generally, seven main categories and eight subclasses were created. Finally, six themes from these classes were extracted under the titles of individual factors, organizational factors, social factors, global factors, scientific factors affecting professional ethics. The findings of this study showed that considering different factors in the formation of professional ethics, a special attention is paid in different sectors to deep attention to professional ethics as one of the main pillars of the growth and improvement of work efficiency and it is necessary. Educational officials and educators have taken great care to highlight future plans for education and universities. This should be given special attention to the students of the University of Cultural Sciences, because these students will enter the Jirga of Education in the near future and if they are not trained and undeveloped, they will be irreparable blows to generations. Next will arrive

Keywords: Educators, Student Teachers, Professional Ethics

---

³ (this article is taken from PhD thesis on professional curriculum planning named "the process of professional ethics formation in student-teacher in Farhangian University (complex research)")